

Skäggets historia

Återutgivning av text från 1872

En gratis e-bok från
e-boksforlaget.se

Skäggets historia
– Återutgivning
av text från 1872

av Gustaf Brandelius

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-075-2

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

Kan du tänka dig att betala skäggs katt? Eller kanske raka dig med glödheta valnötsskal?

I den här e-boken får du en samling intressanta anekdoter och fakta från skäggets flera tusen år långa historia.

Den här texten publicerades år 1872 i den svenska tidskriften ”Svenska Familj-Journalen”. Texten publicerades under signaturen ”Bu” vilket användes av tidskriftens medarbetare Gustaf Brandelius (1833–1884). Denne var främst känd som konstnär och sina målningar av djur och landskap.

Den här e-boken publicerades på sajten e-boksbiblioteket.se i oktober 2016.

Texterna i boken är fria att sprida vidare. Det är också fritt fram att länka till e-boken eller att lägga upp filerna på din egen hemsida eller blogg.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Skäggets historia

Den här texten publicerades ursprungligen år 1872 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "Skäggets historia". Textens skrevs under signaturen "Bu" (1833–1884).

Det lider knappt tvifvel, att vår urfader blef något otillfredsställd med sitt konterfej, då han en dag, tillsammans med Eva, råkade få se det i någon idyllisk, neckroskransad vattnespegel i sin lustgård. Under det fruns rosiga och sammetslena drag logo i den klara spegeln, måste Adam med förskräckelse upptäcka, att hans anlete förbistrades genom en hel skog af hår. Hvad var naturligare, än att det sköna släktet kom honom att skämmas öfver sin fulhet och att han genast började fundera på huru han månne få bort skägget. Möjligen tillgrep han då hvassa stenar eller andra primitiva skärredskap, ty i den tiden voro Heljestrands prima rakknifvar endast "ett outredt begrepp".

Men icke alla Adams efterkommande voro så omanliga, att de föraktade hvad naturen gaf dem, icke alla Evas döttrar ryste för skäggiga läppar; och så vardt det ena tiden på modet att låta skägget växa och på den andra att fördöma det såsom ett tecken på råhet.

Moses förbjöd Israels barn att klippa skägget. Drottning Semiramis befallde att det skulle flätas liksom håret; slafvar och krigare behöfde ej fläta sitt skägg, men de förbjödos att hafva något. Grekernas hjeltar och store buro skägg; särskilt veta vi om Alcibiades, att han parfymerade sitt med välluktande oljor, och onda tungor påstå, att han begagnade färgtinktur. I allmänhet var skägget der en prydnad för högtstående, inflytelserika och välmående män. I hären fingo endast anförarne visa sig i skägg; gemenskapen rakade sig flitigt.

I romerska republiken växte skäggen i ostörd frihet till år 300 f. Chr. Men då uppdöko de första rakstugorna, inrättade af spekulativa greker. Liksom allt nytt betraktades de med misstro, men småningom började de besökas af allmänheten och blefvo snart ett behof. Rika romare höllo sig egna slafvar, som icke hade annat göra än att raka och frisera sina herrar. Det var Lucullus som råkade på infallet att lägga detta arbete i händerna på qvinliga slafvar. Tyrannen Dionysius anförtrodde sin hals endast åt sina döttrar, och som han hyste en viss respekt för hvassa instrumenter, lät han sina flickor sveda af skägget med glödheta valnötskal. På Cesars tid rakade sig hela den romerska verlden, och sjelfve Cato Uticensis, den gamle modehataren, aktade icke för rof att låta dagligen frisera sitt hufvud. Kejsar Trajanus var den förste som bröt fördomarne. Han beräknade den tid som han spillde på skäggets ans, och då han icke satt på tronen för att äta och dricka, utan äfven för att en smula regera, samt mycket riktigt ansåg att rikets väl eller ve mindre berodde af en slät haka än af en slät figur, så använde han sina raktimmar på handhavandet af regeringsärenden. Hans efterföljare funno likaledes för godt att låta skäggen växa, och hvad var då naturligare än att deras respektive hof ansågo omanligt att låta raka sig. Men kejsar

Commodus, som fann tiden så besvärlig, att han måste använda hela eftermiddagen på att slå ihjel flugor, var glad att få prata bort en timme med sin barberare, och nu fingo badarne gyllene dagar, ända tills Romulus Momyllus Augustulus besegrades af Odoaker, då skägget på nytt kom till heders i Italien.

Britter och gallier buro långa mustascher, men kind och haka voro släta. Mot slutet af sjunde århundradet brast ut en stor strid mellan Rom och Englands katolska kyrka. Striden rörde sig kring skäggen. Påfven förklarade nämligen med ofelbar tvärsäkerhet, att en prest, som icke läte raka sig, aldrig kunde blifva salig; öboerna deremot höllo envist på skäggen och stödde sin åsigt deruppå, att apostelen Petrus icke allenast hade skäggväxt, utan äfven lät skägget växa. Slutligen genomdref påfven sin vilja, och Albions prester måste offra sina skägg åt den heliga stolen.

Men efter två århundraden uppstod strid mellan grekiska och romerska kyrkan – och äfven nu sutto skäggen emellan. Resultatet blef att påfven Nikolaus förbannade patriarchen Photius och att patriarchen Photius slungade bannstrålen på Nikolaus och derpå lät sitt skägg växa ned till gördeln. Tonsuren blef deremot allmän i vesterländska kyrkan, och under dess tyranni har den maskulina menskligheten beröfvats så mycket hår, att det, användt till rep, skulle hunnit till att omsluta hela den katolska kristenheten.

Det är allmänt bekant, att Ludvig IX:s barberare, Oliver le Daim, var en mäktig personlighet; han blef upphöjd till grefve och begåfvad med vidsträckta gods, men, trots den höga rangen, rakade han sin herre ännu på sjelfva dödsdagen. Tio månader senare lät Karl VIII hänga honom, till stort nöje för dem, som tyckt att han klippt den aflidne konungen nog nära in på skinnet.

Ända till år 1521 bibehölls vid franska och engelska hofven bruket att raka kinderna. Då inträffade att konung Frans I händelsevis sårades i hufvudet af en brinnande bjelke och man måste helt och hållet klippa bort håret. En längre tid låg han för döden, och derunder växte hans polisonger till. När han ändtligen tordes lemna sängen, såg han med förvåning, att alla hans kavaljerer buro kortstubbadt hår och ofantliga kindskägg. Då, såsom nu, ansågs efterapning som det uppriktigaste smicker. De tre följande regenterna odlade skägget i likhet med Frans I; förnämt folk inoljade, parfymerade och pudrade sina skägg med guld- och silfverstoff och till natten insnörde de dem omsorgsfullt i en liten påse (bigotelles). Småningom stämfjades denna fåfänga genom presternas och borgerskapets energiska ingripande. Ett dekret från Sorbonne af år 1561 uttalade till och med den satsen, att skägg icke låte förena sig med den blygsamhet, som bör vara en juris eller medicine doktors hufvuddygd.

Emot slutet af sjuttonde århundradet kom snuset i bruk, och mera då än nu iakttog man försigtigheten att raka bort mustascherna för att underlätta trafiken mellan snusdosan och näsan. Till och med militärerna måste fransäga sig mustascher, ända tills den franska revolutionen åter uppkallade denna prydnad på de manliga läpparne.

För hvilka förföljelser, hvilka öden har icke människans hufvud varit utsatt! Icke blott tankeverlden har till riktning och utsträckning blifvit ingärdad inom vissa gränser, utan äfven håret på hufvudet blef, om icke räknadt, så åtminstone till längd och form noga föreskrifvet af de allvisa regeringarne. Ja, Peter den Store lät till och med lägga en skatt af 100 rubel på hvarje adelsman, tjänsteman eller köpman, som visade sig med skägg på Petersburgs gator; men hvarken han eller efterträdarne lyckades i sina sträfvanden, ehuru drottning

Anna till och med lät fördubbla skäggskatten och utsträcka den öfver hela Ryssland. Under kejsarinnan Katharina den II:s tid inträdde en reaktion, och den ryska skäggväxten, hämmad genom så mycket tvång, bröt med ens fram med en märkvärdig ymnighet och kraft.

Vår tid är frihetens, och våra skägg växa utom lagarnes område; de mejas ej af genom någon kejsarlig ukas och uppblomstra ej under någon herrskarinnas nådiga hägn. Derföre, du nittonde århundradets man, bär ditt skägg med stolthet och odla det på dess ärfda grund till ett bevis på din frihet! Och om en liten hjertanskär lyckas narra dig att raka bort sinnebilden af din styrka och ditt mannamod, så akta dig för den lilla guldspira hon gömmer i sin hand!

Bu.

Viktiga ord och personer

Albion.

Gammalt namn som använts om England och Storbritannien. Namnet kommer troligen från latinets ord "albus" som betyder "vit" och som syftar på Dovers vita klippor.

Alcibiades.

[450 f Kr – 404 f Kr] Grekisk politiker och militär. Var en framgångsrik fältherre för både atenarna, spartanerna och ledde trupper både på land och till havs. Tvingades fly till Persien efter en militär förlust. Hans namn stavas i dag Alkibiades.

Brandelius, Gustaf.

[1833–1884] Svensk militär och konstnär. Tjänstgjorde i många år som kapten vid Skaraborgs regemente. Är mest känd för sina många skildringar av djur och landskap.

Caesar, Gaius Julius.

[100 f Kr–44 f Kr] Romersk fältherre och makthavare. Var en av det romerska rikets mest framgångsrika fältherrar och erövrade bland annat Gallien. Titeln kejsare är döpt efter Julius Caesar.

Commodus, Lucius Aurelius.

[161–192] Romersk kejsare från år 180 tills sin död 192. Var en av romarrikets grymmaste kejsare och var allmänt hatad av folket. Är i dag kanske mest känd från filmen ”Gladiator” (2000) där han spelas av Joaquin Phoenix.

le Daim, Olivier.

[1428–1484] Fransk barberare. Var den franske kungen Ludvig XI:s privata barberare och blev också en av hans mest förtrodda medarbetare. Utsågs både till rådsherre och blev adlad. Efter kungens död blev le Daim avrättad.

Dionysos.

En viktig gud i den grekiska mytologin. Dionysus var framför allt gud för vin och teater. I den romerska världen levde Dionysus vidare men då som guden Bacchus.

Frans I.

[1494–1547] Fransk kung från år 1515 tills sin död 1547. Betraktas som en av de mest bildade franska kungarna. Är i dag mest känd för bygget av slotten Fontainebleau, Chambord och Louvren.

Heljestrands.

Företaget Heljestrands tillverkade knivar, saxar och rakknivar. Heljestrands grundades av rådmannen Olof Heljestrand år 1808 i Eskilstuna. Företaget gick i konkurs 1980.

Karl VIII.

[1470–1498] Fransk kejsare från 1483 tills sin död 1498. Startade flera krig mot Italien för att erövra kungadömet Neapel.

Katarina II.

[1729–1796] Rysk kejsarinna från 1762 tills sin död 1796. Avsatte sin egen make tsar Peter II och tog själv över makten. Utökade Rysslands områden kraftigt i östra och sydöstra Europa.

Lucullus, Lucius.

[117 f Kr – 56 f Kr] Romersk politiker och militär. Var mycket framgångsrik i flera stora krig i östra Medelhavet. Är kanske mest känd för att ha intagit den armeniska staden Tigranokerta år 69 f Kr.

Ludvig IX.

[1214–1270] Fransk kung från 1226 tills sin död 1270. Utökade det franska området till att omfatta både Champagne, Bourgogne och Toulouse. Ludvig IX var mycket religiös och kanoniseras år 1297 av den katolska kyrkan.

Momyllus Augustulus, Romulus.

[461–500] Romersk kejsare från oktober 475 till september 476. Var den siste kejsaren i antikens romerska riket. Avsattes efter ett väpnat uppror av germanska trupper.

Nikolaus.

[820–867] Påve i den katolska kyrkan från år 858 tills sin död 867. Är kanske mest känd i Sverige för att ha beordrat biskop Ansgar att missionera i Skandinavien. Är i dag ett helgon som firas den 13 november.

Odoaker, Flavius.

[433–493] Italiensk kung från år 476 tills sin död 493. Germansk

soldat som från området vid Svarta havet som tog makten i Ravenna efter ett väpnat uppror.

Peter den store.

[1672–1725] Rysk tsar och kejsare från 1682 till sin död 1725. Betraktas som en av Rysslands stora nationalhjältar efter att ha besegrat Karl XII:s trupper vid Poltava.

Photius.

[815–893] Bysantisk diplomat och ärkebiskop i Konstantinopel. Är i dag mest känd för sitt lexikon "Myrobiblion", ett av de första uppslagsverken om litteratur. Hans namn stavas i dag oftast Photios.

Semiramis.

Drottningen Semiramis styrde enligt grekiska legender över Niveve. Hon ska ha anlagt de hängande trädgårdarna i Babylon och dessutom varit en framgångsrik krigare. Enligt legenden avgick hon efter en komplott av hennes egen son Ninyas.

Trajanus.

[53–117] Romersk kejsare från år 98 till sin död 117. Två av Roms mest berömda sevärdheter byggdes av kejsaren: Trajanus Forum och Trajanus-kolonnen.

Ukas.

En synonym för dekret, förordning eller påbud från den allra högsta makten i en organisation eller ett land. Ordet ukas används oftast om påbud från högsta makten i Sovjetunionen och Ryssland.

Uticensis, Cato.

[95 f Kr – 46 f Kr] Romersk politiker och militär. Deltog i inbördeskriget och stred mot Julius Caesar. Begick självmord efter förlusten vid slaget vid Thapsus. Är i dag kanske mest känd som morbror till Brutus som år 44 f Kr mördade Caesar. Hans namn skrivs i dag ”Cato den yngre”.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott«"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"

- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulle patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)